

plestis, nisi blasphemia, sacrilega, ridiculosa, et falsa. Pugnastis tanto tempore contra divinos libros diabolicis libris, et coelestem doctrinam infernalis putei fumo suffundere et offuscare laborastis. Nisi estis irretiti telarum vestrarum retibus, animalia stulta et aves incircumspectas dolosis laqueis aucupare conati estis. Sed non est tale, non est tale vestrum commentum, non est illius artis vel virtutis Judaica textura, ut quadrupedem vel avem saltem ultimam illaqueare valeat. Non viriles vel muliebres telas orditi estis, non viriles vel muliebres perfecistis, sed juxta veridicum prophetam, in jam dictis et similibus fabulosis neniis, araneorum solummodo telas texuistis. Quæ multo longoque labore compactæ, nimia fragilitate sui, nullum præter Judæum velut muscam vilissimam fallere vel capere poterunt. Ut ergo huic jam quinto contra vos. capitulo tandem finis congruus imponatur, breviter præce-

dentia replico. Libris divinis prius, postmodum fabulosis, contra nos agere nisi estis. Libris divinis vos vicimus. Fabulosos nullius momenti esse ostendimus. Quid igitur restat? Hoc, scilicet ut, fabulosis abjectis, divinos sic intelligatis, ut in eis et ex eis Christum, hoc est, juxta vos, Messiam, non fallacem, sed veracem; non venturum nisi ad iudicium, sed eum qui jam venit, qui jam de Virgine nativitate sua, absque aliquo peccato in mundo conversatione sua, coelesti prædicatione sua, divinis miraculis suis, non vili, ut putatis, sed pretiosa morte, resurrectione, ascensione sua mundum ad æternam vitam prædestinatum redemit, salvavit, glorificavit, credatis, adoretis, glorificetis. Credo enim jam vos tantis testibus, tantis rationibus ita obrutos confutatosque esse ipsa veritate, ut nihil ultra repugnare, nihil quærere debeatis.

PETRI VENERABILIS

ABBATIS CLUNIACENSIS NONI

EPISTOLA DE TRANSLATIONE SUA

Qua fecit transferri ex Arabico in Latinum sectam, sive hæresim Saracenorum, anno 1143.

Singulari veneratione colendo, totis charitatis C brachiis amplectendo, individuo cordis nostri hospiti, domino BERNARDO Clarævallis abbati, frater PETRUS humilis Cluniacensis abbas, salutem, ad quam suspirat, æternam.

(201) Mitto vobis, charissime, novam translationem nostram, contra pessimam nequam Machumet hæresim disputantem. Quæ nuper, dum in Hispaniis morarer, meo studio de Arabica versa est in Latinam. Feci autem eam transferri a perito utriusque linguæ viro magistro Petro Toletano. Sed quia lingua Latina non ei adeo familiaris, vel nota erat, ut Arabica, dedi ei coadjutorem doctum virum dilectum filium et fratrem Petrum notarium nostrum, reverentiæ vestræ, ut æstimo, bene cognitum. Qui verba Latina impolite vel confuse plerumque ab eo pro-

Anglia, qui nunc Papienensis Ecclesiæ archidiaconus est, Hermano quoque Dalmata, acutissimi et litterati ingenii scholastico. Quos in Hispania circa Iberum astrologicæ arti studentes inveni, eosque ad hæc faciendum multo pretio conduxi. Fuit autem in hoc opere intentio mea, ut morem illum Patrum sequeretur, quo nullam unquam suorum temporum vel levissimam, ut sic dicam, hæresim, silendo præterierunt, quin ei totis fidei viribus resisterent, et scriptis atque disputationibus esse detestandam ac damnablem demonstrarent. Hæc ego de hoc præcipuo errore errorum, de hac fæce universarum hæresum, inquam, omnium diabolicarum sectarum, quæ ab ipso Salvatoris adventu ortæ sunt, reliquæ confluerunt, facere volui: ut sicut ejus lethali peste dimidius pene orbis infectus agnoscitur, ita quam execrandus et conculcandus detecta ejus stultitia et turpitudine a nescientibus agnoscat. Agnoscetis ipsi legendo, et sicut arbitror, ut dignum est, deflebitis, per tam nefarias et abjectissimas sordes tantam humani generis partem deceptam, et a Conditore suo per spurcissimi hominis sectam nefariam, etiam post Redemptoris gratiam, tam leviter aversam. Specialiter autem vobis ista omnia notificavi, ut et tanto amico studia nostra communicarem, et ad scri-

(201) Huic fere similis est pars epistolæ 17 libri iv.

hendum contra tam perniciosum errorem illam vestram, quam nostris diebus vobis Deus singulariter contulit, doctrinae magnificentiam, animarem. Nam licet hoc perditis, ut aestimo, prodesse non posset, responsionem tamen condignam, sicut contra alias haereses, ita et contra hanc pestem Christianum armarium habere deceret. Quam si superfluum esse quibusdam visum fuerit, quoniam quibus resistere debeant, talibus armis immuniti non adsunt, noscitur in republica magni regis quaedam fieri ad tutelam, quaedam fieri ad decorem, quaedam ad utrumque. Nam ad tutelam facta sunt a Salomone pacifico arma, licet tempore suo minus necessaria. Praeparati sunt a David sumptus, parata et ornamenta templi divini constructioni et ornatui deputata. Sed nec illa ejus tempore alicui usui profecerunt, sed in usus divinos post ejus tempora transierunt. Manserunt itaque ista aliquanto tempore otiosa; sed incumbente necessitate apparuerunt, quae diu vacaverunt, fructuosa. Nec tamen, ut mihi videtur, opus istud etiam hoc tempore otiosum vocare debeo, quia, juxta Apostolum, vestrum est et omnium doctorum virorum, omnem scientiam extollentem se adversus altitudinem Dei, omni studio, verbo et

A scripto impugnare, destruere, conculcare (II Cor. x). Quod si hinc errantes converti non possunt, saltem infirmis Ecclesiae, qui scandalizari et occulte moveri levibus etiam ex causis solent, consulere et providere doctus, vel doctior, si zelum habet justitiae, non debet negligere. Propono inde vobis Patres omnes, et praecipue Patrem Augustinum. Qui licet Julianum Pelagianum, licet Faustum Manichaeum verbis et labore suo ad fidem rectam convertere nequiverit, non tamen quin de eorum errore magna contra eos volumina conderet omisit. Sic de reliquis sui temporis, et non sui temporis, haereticis, sic de Judaeis, sic de paganis faciens, non solum contra eos sui temporis homines armavit, sed etiam ad nos, et ad posteros omnes maximae aedificationis et instructionis charisma transmisit. Si igitur reverentiae vestrae in his laborandi Deo aspirante voluntas fuerit (nam facultas per ejus gratiam deesse non poterit), rescribite, et mittemus librum, quemadmodum misimus..... ut per os vestrum ipsius laude repletum, spiritui nequitiae spiritus benignus respondeat, et Ecclesiae suae thesauros gazis vestrae sapientiae suppleat.

SUMMULA QUÆDAM BREVIS

Contra haereses et sectam diabonae fraudis Saracenorum, sive Ismaelitarum.

Summa totius haeresis, ac diabolicæ fraudis sectæ Saracenorum, seu Ismaelitarum, hæc est. In primis, primus, et maximus ipsorum execrandus est error, quod Trinitatem in unitate deitatis negant. Sicque dum in una divinitatis essentia trium personarum numerum non credunt, in unitate numerum evitantes, dum ternarium numerum, inquam, omnium formarum principium atque finem, sicque rerum formarum causam et originem atque terminum non recipiunt, Deum licet ore consistentes, ipsum penitus nesciunt. Ipsi autem devii, ipsi variables, principium varietatis, et alteratis [alteritatis] omnis, videlicet binarium solum in unitate confitentur, scilicet ipsam divinam essentiam et ejus animam. Unde Deum pluraliter loquentem introducit suum Alcoran, quo nomine legem suam nunciant. Et interpretatur Alcoran ex Arabico, Collectio præceptorum. Illi autem cæci Deum Creatorem Patrem esse negant, quia secundum eos nullus fit pater sine coitu. Christum itaque, licet ex divino Spiritu conceptum, Dei Filium esse non credunt, nec etiam Deum, sed prophetam bonum, veracissimum, omnis mendacii atque peccati immunem, Mariæ filium, sine patre genitum, nunquam mortuum, quia morte non est dignus. Imo cum illum Judæi interficere vellent, de manibus eorum elapsam,

C ascendisse ad astra; ibique nunc in carne vivere in præsentia Creatoris, usque ad adventum Antichristi. Quem, dum venerit, Christus idem gladio suae virtutis interficiet, et Judæos residuos ad legem suam convertet; Christianos autem, qui jam a longo tempore legem ejus atque Evangelium perdiderunt, tum propter ejusdem discessum, tum etiam propter apostolorum atque discipulorum mortem, legem suam perfecte docebit. In qua omnes Christiani, sicut et illi primi discipuli, salvabuntur. Cum quibus simul et omnibus creaturis, seraphim, quem ipsi dicunt archangelum unum, sonante buccina, morietur et ipse Christus, postea resurrecturus cum cæteris, et ad judicium suos ducturus, eisque auxiliaturus, sed nequaquam judicaturus. Deus enim solus judicabit; prophetæ vero et legati singuli cum suis, et pro suis, intercessores aderunt et auxiliares. Sic enim docuit eos miserrimus atque impiissimus Machumet, qui omnia sacramenta Christianæ pietatis, quibus maxime homines salvantur, abnegans, jam pene tertiam humani generis partem, nescimus quo Dei judicio, inauditis fabularum deliramentis diabolo et morti æternæ contradidit. De quo, quis fuerit, et quid docuerit, propter eos qui librum istum lecturi sunt, ut scilicet quod legerint, melius intelligant, et quam detestabilis tam vita quam

doctrina ipsius exstiterint, sciant, dicendum videtur.

Putant etiam quidam hunc Nicolaum illum, unum ex septem diaconibus primis exstitisse, et Nicolaitarum ab eo dictorum sectam, quæ et in Apocalypsi Joannis arguitur (*Apoc. 11*), hanc modernorum Saracenorum legem existere. Somniant et alii alios, et sicut lectionis incuriosi, et rerum gestarum ignari, sicut et in aliis casibus falsa quælibet opinantur. Fuit autem iste, sicut etiam Chronica ab Anastasio Romanæ Ecclesiæ bibliothecario de Græco in Latinum translata apertissime narrat, tempore imperatoris Heraclii, paulo post tempora magni et primi Gregorii Romani pontificis, ante annos quingentos fere et quinquaginta, Arabs natione, vilis genere, antiquæ primum idololatriæ cultor, sicut et alii Arabes tunc adhuc erant, ineruditus nullarum pene litterarum. Strenuus in singularibus, et calliditate multa, de ignobili et egeno in divitem et famosum proventus. Hic paulatim crescendo, et contiguos quosque ac maxime sanguinis propinquos insidiis, rapinis, incursionibus frequenter insistendo, quos poterat furtim, quos poterat publice occidendo, terrorem sui auxit. Et sæpe in congressionibus factus superior ad regnum suæ gentis aspirare cœpit. Cumque, universis pari modo resistentibus, ejusque ignobilitatem contemnentibus, videret se hac via non posse consequi quod sperabat, quia vi gladii non potuit, religionis velamine et divini prophetæ nomine rex fieri attentavit. Et quia inter barbaros barbarus, inter idololatrias et ipse idololatra habitabat, atque inter illos quos, utpote præ cunctis gentibus, tam divinæ quam humanæ legis expertes et ignaros, faciles ad seducendum esse noverat, conceptæ iniquitati dare operam cœpit. Et quoniam prophetas Dei magnos fuisse homines audierat (*Rom. 11*), prophetam ejus se esse dicens, ut aliquid boni simularet, ex parte illos ab idololatria, non tamen ad Deum unum, sed ad suæ, quam parturire jam cœperat, hæresis fallaciam traducere conabatur. Cum interim, judicio illius qui terribilis in consiliis dicitur super filios hominum, et qui miseretur cui vult, et quem vult indurat, dedit Satan successum errori, et Sergium monachum, hæretici Nestorii sectatorem, ab Ecclesia expulsum, ad partes illas Arabiæ transmisit, et monachum hæreticum pseudoprophetæ conjunxit. Itaque Sergius conjunctus Machumet quod ei deerat supplevit, et Scripturas sacras tam Veteris Testamenti quam Novi, secundum magistri sui Nestorii intellectum, qui Salvatorem nostrum Deum esse negabat, partim, prout sibi visum est, ei exponens, simulque apocryphorum fabulis eum plenissime imbuens, Christianum Nestorianum effecit. Et ut tota iniquitatis plenitudo in Machumet conflueret et nihil ei ad perditionem sui vel aliorum deesset, adjuncti sunt Judæi hæretico. Et ne verus Christianus fieret, dolose præcaventibus homini novis rebus inhiantibus, non Scripturarum veritatem, sed fabulas suas, quibus nunc usque

abundat Machumet, Judæi insibilant. Sic ab optimis doctoribus Judæis et hæreticis Machumet instructus, Alcoran suum condidit, et tam ex fabulis Judaicis quam ex hæreticorum næniis confectam nefariam Scripturam barbaro illo suo modo contextuit.

Quod paulatim per tomos a Gabriele, cujus jam nomen ex sacra Scriptura cognoverat, sibi allatum mentitus, gentem Deum ignorantem lethali haustu infecit, et more talium, oram calicis melle liniens, subsequente mortifero veneno, animas et corpora gentis miseræ, proh dolor! interemit. Sic plane ille impius fecit, quando et Christianam et Judaicam legem collaudans, neutram tamen tenendam esse confirmans, propriando [probando], et repropriavit [reprobis reprobavit]. Inde est quod Moysen optimum prophetam fuisse, Christum Deum majorem omnibus exstitisse confirmat, natum de Virgine prædicat, nuntium Dei, Verbum Dei, Spiritum Dei fatetur; nec nuntium, Verbum, aut Spiritum, ut nos, aut intelligit, aut fatetur. Filium Dei dici, aut credi, prorsus deridet. Et de humanæ generationis similitudine vaccinus homo Filii Dei æternam nativitatem metiens, vel gignere, vel generari Deum potuisse quanto potest nisu denegat et subsannat. Resurrectionem carnis sæpe replicando astruit. Judicium esse in fine sæculi non a Christo, sed a Deo exercendum esse non negat. Illi tamen judicio Christum, ut omnium post Deum maximum ac seipsum ac gentis suæ præsidium adfuturum, vesanit. Inferni tormenta, qualia sibi libuit, et qualia adinvenire magnum pseudoprophetam decuit, describit. Paradisum non societatis angelicæ, nec visionis divinæ, nec summi illius boni, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit (*I Cor. 11*); sed vere talem, qualem caro et sanguis, imo fæx carnis et sanguinis concupiscebat, qualemque sibi parari optabat depinxit. In carniarum et omnigenorum fructuum esum, ibi lactis et mellis rivulos, et aquarum splendentium, ibi pulcherrimarum virginum et mulierum amplexus, et luxus, in quibus tota ejus paradisus finitur, sectatoribus suis promittit. Inter ista omnes pene antiquarum hæresum fæces, quas diabolo imbuente sorbuerat, revomens, cum Sabelio Trinitatem abnegat, cum suo Nestorio Christi divinitatem abjicit, cum Manichæo mortem Domini diffusetur, licet regressum ejus non neget ad cœlos.

His et similibus non acquisitionis, sed perditionis populum imbuens, a Deo plenissime avertit. Et ne evangelicus sermo ultra in eis possit habere locum, velut omnia quæ sunt Evangelii et Christi scientibus, cordis eorum aditum ferreo impietatis obice obturavit. Circumcisionem insuper velut ab Ismaele gentis illius primo sumptam, tenendam esse docuit. Et super hæc omnia, quo magis sibi allicere carnales mentes hominum posset, gulæ ac libidini frena laxavit, et ipse simul

decem et octo uxores habens, atque multorum aliorum uxores, velut ex responso divino, adulterans, majorem sibi, velut exemplo prophetico, numerum perditorum adjunxit. Et ut non ex toto inhonestus proderetur, studium eleemosynarum, et quaedam misericordiae opera commendat, orationes collaudat. Et sic undique monstruosus, ut ille ait (HORAT., *De art. poet.*), humano capiti cervicem equinam et plumas avium copulat. Qui, quoniam suadente jam dicto monacho ac praefatis Judaeis, idolatriam ex toto et reliquit, et relinquendam quibus potuit persuasit, atque unum Deum, deorum multiplicitate relicta, colendum esse praedicavit, hominibus agrestibus et imperitis inaudita dicere visus est. Et quia rationi eorum haec praedicatio concordabat, propheta Dei primo ab eis creditur. Dehinc processu temporis et erroris in regem ab eis, quod concupierat, sublimatus est. Sic bona malis permiscens, vera falsis confundens, erroris semina sevit, et suo partim tempore, partim et maxime post suum tempus segetem nefariam igne aeterno concremandam produxit. Nam statim Romano languescente, imo pene deficiente imperio, permittente eo per quem reges regnant, Arabum vel Saracenorum hac peste infectorum surrexit principatus. Atque vi armata, maximas Asiae partes, cum tota Africa, ac partem Hispaniae paulatim occupans, in subjectos sicut imperium, sic et errorem transfudit. Hos licet haereticos nominem, quia aliqua nobiscum credunt, in pluribus a nobis dissentiunt, fortassis rectius paganos aut ethnicos, quia plus est, nominarem. Quia quamvis de Domino vera aliqua dicant, plura tamen falsa praedicant, nec baptismati, sacrificio poenitentiae, vel alicui Christiano sacramento, quod nunquam ullus, praeter hos haereticos fecit, communicant. Summa vero hujus haeresis intentio est, ut Christus Dominus, neque Deus, neque Dei Filius esse credatur; sed licet magnus Deoque dilectus, homo tamen purus, et vir quidem sapiens et propheta maximus. Quae quidem olim diaboli machinatione concepta, primo per Arium seminata, deinde per istum Satanam, scilicet Machumet, provecta, per Antichristum vero ex toto secundum diabolicam intentionem complebitur. Cum etiam dicat beatus Hilarius Antichristi originem in Ario exstitisse, dicit quod ille coepit, unum [verum, vel Verbum] Filium Dei Christum esse negando, et creaturam esse dicendo, Antichristus tandem nullo modo illum Deum, vel Dei Filium, sed nec etiam bonum hominem fuisse asserendo consummaturus est. Merito impiissimus Machumet, inter utrumque medium, a diabolo provisus ac praeparatus esse videtur, qui et Aarii quodammodo supplementum, et Antichristi peiora dicturi apud infidelium mentes maximum fieret nutrimentum. Nihil quippe ita contrarium humani generis inimico, sicut fides incarnati Dei, per quem praecipue ad pietatem excitamur ex sacramentis caelestibus renovati, Spiritus sancti

A gratia operante, illuc, unde nos deiecisse gloriabatur, ad visionem scilicet regis et patriae nostrae, ipso rege et conditore nostro Deo ad nostrum exsilium descendente, nosque ad se meritum revocante, iterum redire speramus. Hanc pietatis et divinae dispensationis finem pariter et amorem, simpliciter ab initio in cordibus hominum molitur extinguere. Hanc etiam in principio adhuc nascentis Ecclesiae, si tunc permittetur, subtilitate versutissima, et pene hoc eodem modo quo postea gentem istam infelicissimam seducere permissus est, eradicare tentavit. Dicit etiam beatus Augustinus Porphyrium philosophum, postquam a Christianitate miserabiliter apostatavit, hoc in libris suis quos adversus Christianos edidit retulisse, quod scilicet oracula Deorum consuluerit, et de Christo, quid esset, interrogaverit. Responsum vero a daemone fuisse, quod Christus quidem bonus vir fuerit, sed discipulos ejus graviter peccasse, qui ei divinitatem ascribentes, rem, quam ipse de se non dixerat, confinxissent. Quae sententia pene iisdem verbis in istis fabulis invenitur saepissime. Quanta autem haec diaboli subtilitas exstitit, ut de Christo aliquid boni diceret? de quo si ex toto male dixisset, nullatenus jam sibi credi sciebat, non curans quidquid Christus putaretur, dummodo divinitas, quae maxime salvat homines, in illo non crederetur. Si quis plenius vult intelligere, legat xviii librum ejusdem Patris Augustini, et xix De civitate Dei, et i De consensu evangelistarum. Ibi enim, si boni ac studiosi ingenii est, conjiciet pro certo et quid diabolus tunc machinatus sit facere, sed non permissus; et quid tandem, occulto judicio permittente, in hac sola miserrima gente fecerit relaxatus. Nullo enim modo tales fabulas, quales hic scriptae sequuntur, aliquis mortalium, nisi diabolo praesentialiter cooperante fingere potuisset. Per quas post multa ridicula, et insanissima deliramenta, hic praecipue omni modo Satanam intendit perficere, ne Christus Dominus Dei filius, et verus Deus humani generis esse Conditor et Redemptor credatur. Et hic est vere, quod per Porphyrium tunc persuadere voluit, sed per Dei misericordiam ab Ecclesia eo adhuc tempore Spiritus sancti fervente primitiis exsufflatus, tandem miserrimo homine isto Machumet, et, ut fertur, a multis, arreptitio et cadente, quasi instrumento et organo sibi aptissimo usus, proh dolor! gentem maximam, et quae jam pene dimidia pars mundi reputari potest, secum in aeternam perditionem dimersit. Quod quare isti permissum sit, ille solus novit, cui nemo potest dicere: Cur ita facis? et qui de multis vocatis paucos electos esse dixit. Unde ego magis eligerem contremiscere quam disputare. Ista breviter praenotavi, ut qui legerit, intelligat. Et si talis est, qui contra totam haeresim istam scribere et velit et possit, cum quali hoste pugnaturus sit agnoscat. Erit fortasse adhuc, cujus spiritum Dominus suscitabit, ut Ecclesiam

Dei a magna, quam inde patitur, ignominia liberet. Quia scilicet cum omnes sive antiquas, sive modernas hæreses usque ad nostra tempora res pondendo confutaverit, huic soli, quæ super omnes alias tam in corporibus quam in animabus infinitam humani generis ruinam dedit, non solum nihil respondit, sed nec quid tanta pestis esset, aut unde processerit, inquirere saltem vel tenuiter studuit. Nam et hæc tota causa fuit, qua ego Petrus sanctæ Cluniacensis Ecclesiæ minimus abbas, cum in Hispaniis pro visitatione locorum nostrorum, quæ ibi sunt, demorarer, magno studio et impensis totam impiam sectam, ejusque pessimi inventoris exsecrabilem vitam de Arabico in Lati-

num transferri, ac denudatam ad nostrorum notitiam venire feci, ut quam suspecta et frivola hæresis esset, sciretur, et aliquis Dei servus ad eam scripto refellendam sancto inflammante Spiritu incitaretur. Quod quia, proh dolor! jam pene hujusmodi studiorum sanctorum ubique in Ecclesia tepefacto fervore, non est qui faciat (expectavi enim diu, et non fuit qui aperiret os, et zelo sanctæ Christianitatis moveret pennam et ganniret); ego ipse, saltem si magnæ occupationes meæ permiserint, quandoque id aggredi, Domino adjuvante, proposui. Simpliciter tamen, a quocunque altero melius quam a me deterius, hæc fieri gratum haberem.

ROBERTI RETENENSIS

PRÆFATIO

IN LIBRO LEGIS SARACENORUM, QUAM ALCORAN VOCANT, A SE TRANSLATO.

Ad domnum PETRUM abbatem Cluniacensem.

Domino suo PETRO divino instinctu Cluniacensi C abbati, ROBERTUS Retenensis suorum minimus, in Deo perfecte gaudere.

Ubi sæpius atque serio [sero] percepi, qualiter quantumve tuus animus solius et totius boni studiosus sitivit sterilem paludem Saracenæ sectæ nondum visæ fertilem efficere, suumque puteum exhaurire, propugnaculaque prorsus diruere, ego peditis tantum officio prævii functus, vias et aditus diligentissime patefecit. Quis enim gressum dilatabit? Quis non citissime curret, ut hostis errorem, ipsumque victum, semetipsum autem tenere sententiam ubique firmam atque victricem agnoscat? Latinitas tamen omnis huc usque, non dicam perniciosis incommodis ignorantia negligentive pressa, suorum hostium causam et ignorare D et non depellere passa est. Tua vero pervigil providentia, sanctissimos et præelectos Ecclesiæ doctores semper aspiciens, hoc nullatenus noluit. Cum illum itaque Patrem atque doctorem, ejus omnis hæreditas omni pro sua facultate venalis statuitur, ut discipulus atque filius imiteris, nusquam alias reflexus, speravi me, licet omnium tuorum minimum, tuam gratiam promereri posse, si mundani somnii militiæque voto postposito, tuis studiose nutibus invigilarem. Unde quanquam te velut alumnum, et hæredem sapientiæ cohors sapientium circumflua constipet, suas manus tuis nutibus benigne conferens, quorum conventu me minime dignum adhuc sentio, vestrum tamen munusculum, puteum præsignatum pandens, saltem

semel non oblique tuus perspicax intuitus, quæso, dignetur aspicere. Quanquam enim in effragili fulcitum ingeniolo plura præcesserunt incommoda, tum hinc eloquii penuria, illinc scientiæ tenuitas, tum id quod [ad nil agendum est efficacius, socordia videlicet negligentiaque mater desperatio, multiplex ob translationis nostræ vilem et dissolubilem ac incompaginatam materiam, pro sui modo prorsus, Arabico tantum semoto velamine, tuæ majestati præbendam, non minus tamen obnixè tuum obsequium aggressus sum, confusus nil effectum quassari, quo tuum votum igne divino plenum aspirat. Lapidem igitur et ligna, ut tuum deinde pulcherrimum, et commodissimum ædificium coagmentatum et indissolubile surgat, nil excerpens, nil sensibiliter, nisi propter intelligentiam tantum, alterans, attuli, Machumetique fumum, ad ipsius tuis follibus extinctum, et puteum ad illius exhaustum tuo vase, ignisque vestri tuo ventilabro fomentum atque fervorem, nostrique fontis eductu tuo discursum, patefecit. Jus igitur exigit ut hostium castrum, imò caveam delendo, puteum exsiccando, cum tu sis dextra mundi pars optima, cos religionis acutissima, charitatis manus largiflua, tuorum munimen corroboret, tela diligenter acuas, fontemque suum fortius emanare, suæque charitatis vallum protensius atque capacius efficias. Si quis me utilitatis et incompositionis rerum atque verborum arguat, licet juste forsitan, obsecro tamen, ut cesset, sciens meum nunquam hic fuisse propositum floribus venenum tegere, remque vilem et abiicien-